

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ

บาขัด

เอกสารหมายเลข 6: ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบาชัด

จัดทำโดย	โครงการนาร่องอันดามัน หน่วยปฏิบัติการวิจัยชนพื้นเมืองและทางเลือกการพัฒนา สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมูลนิธิเพื่อนชนเผ่า
เรียบเรียงโดย	นฤมล อรุโณทัย
ภาพปก	ดัดแปลงจากภาพถ่ายของสุพิน วงศ์บุษราคัม
ออกแบบปกและรูปเล่ม	อุษา โคตรศรีเพชร
สนับสนุนการจัดพิมพ์	สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พิมพ์เมื่อ	มกราคม 2565

โครงการต่อยอด – ขยายเมล็ดพันธุ์ความรู้เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์และชายขอบสู่สาธารณชน

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทรศัพท์ 0-2218-7366-7

<http://www.facebook.com/ChaoLayNetwork>

สารบัญ

	หน้า
บาหัด คืออะไร	3
ตัวอย่างงานศึกษาวิจัยที่อ้างอิงถึงบาหัด	5
ปัจจัยรอบด้านที่มีผลกระทบต่อบาหัด	12
การใช้ประโยชน์พื้นที่บาหัดในเกาะอื่นๆ	16
ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเรื่องบาหัด	19
เอกสารอ้างอิง	21

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบาซัด

หน่วยปฏิบัติการชนพื้นเมืองและ
ทางเลือกการพัฒนา
สถาบันวิจัยสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มกราคม 2565

บาซัด คืออะไร?

เป็นเวลานับร้อยปีมาแล้วที่ชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ยใช้ชีวิตอยู่ตามเกาะและชายฝั่งทะเลทะเลอันดามันในประเทศไทย วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวอูรักลาโว้ยเป็นวิถีแบบกึ่งเร่ร่อน (semi nomadic) คือแม้จะมีที่อยู่อาศัยเป็นหมู่บ้านหรือชุมชนเล็กๆ แล้ว แต่ลักษณะสำคัญคือการมี “บาซัด” หรือการตั้งพัก หรือตั้งเพิงพักชั่วคราวเพื่ออยู่อาศัยและทำมาหากินตามชายหาดและอ่าว

คำว่า “บาซัด” มีสองความหมาย คือ

- 1 การเดินทางไปตั้งเพิงพักตามแหล่งต่างๆ
- 2 เพิงพักหรือกระท่อมที่ตั้งอยู่ริมทะเลในระหว่างที่อาศัยและทำมาหากินนอกพื้นที่ปกติของชุมชน

ลักษณะและปัจจัยสำคัญของบ้ำซัดที่เชื่อมโยงกับวิถีกึ่งเร่ร่อนมี ดังนี้

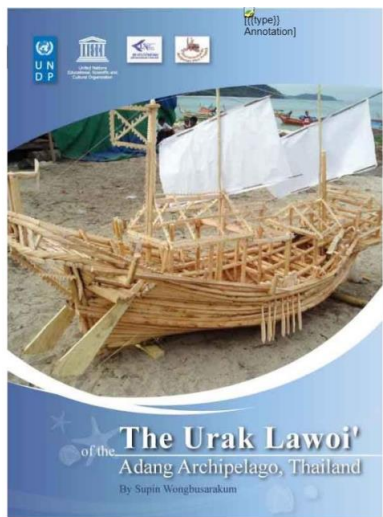
1) ชาวเลอุรักลาไว้ยั้งพัทพำกรชายฝั่งและในทะเลเป็นหลัก การทำมาหากินทางทะเลนั้นขึ้นอยู่กับฤดูกาล (ซึ่งฤดูกาลหลักในทะเลอันดามันได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันตกเฉียงใต้) รวมทั้งขึ้นอยู่กับลมประจำถิ่น หากช่วงใดมีคลื่นลมจัดหรือมีพายุ ก็จะโยกย้ายไปอยู่บริเวณที่คลื่นลมสงบและปลอดภัยกว่า นอกจากนั้น ความรู้เรื่องแหล่งทรัพยากรและวงจรธรรมชาติของปลา ปู กุ้ง หอย และสัตว์ทะเลอื่นๆ ก็ทำให้ชาวเลอุรักลาไว้ยั้งสลับสับเปลี่ยนแหล่งทรัพยากรตามความสมบูรณ์ของธรรมชาติ

2) พื้นที่ทำบ้ำซัดเป็นหาดหรืออ่าวที่สามารถจะเป็นที่กำบังคลื่นลมได้ดี (ในช่วงฤดูกาลหนึ่งๆ) สามารถจะจอดเรือได้อย่างปลอดภัยและพื้นที่หาดมีความลาดชันเหมาะสม มีแหล่งน้ำจืดหรือสามารถจะหาน้ำจืดได้ง่าย มีทรัพยากรทางทะเลเพื่อเลี้ยงชีวิต

3) พื้นที่ทำบ้ำซัดเป็นพื้นที่ที่สามารถจะหาทรัพยากรจากป่าได้ง่าย โดยเฉพาะวัสดุที่นำมาทำเพิงพัก ไม้พิน หรือไม้/ไม้ไผ่ที่จะนำมาซ่อมแซมเรือ รวมทั้งพืชผักผลไม้จากป่าที่นำมาเป็นอาหาร และสมุนไพรเพื่อการบรรเทาอาการเจ็บป่วย

ตัวอย่างงานศึกษาวิจัยที่อ้างอิงถึงบาหมัด

มีงานศึกษาวิจัยหลายชิ้น ที่อ้างอิงถึงการทำบาหมัดของชาวอุรักลาไวย์ในพื้นที่ต่างๆ อาทิ งานของสุพิน วงศ์บุษราคัม (Wongbusarakum 2007) ซึ่งศึกษาชุมชนชาวเลอุรักลาไวย์ที่เกาะหลีเป๊ะและเกาะอาดัง สุพินได้กล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวอุรักลาไวย์ว่าแม้จะมีบ้านถาวรอยู่แล้ว แต่ก็มักจะออกเดินทางไปทำมาหากินทางทะเลไกลๆ ซึ่งนับเป็นการใช้ทรัพยากรที่ “หมุนเวียน” ซึ่งทำให้ไม่ใช้ทรัพยากรอย่างใดอย่างหนึ่งมากเกินไป หรือใช้ประโยชน์จากบริเวณใดบริเวณหนึ่งมากเกินไปจนเกิดความเสื่อมโทรม

A. Formerly **semi-nomadic**

Although they are often referred to as sea nomads, the Urak Lawoi' were nomadic only on their foraging trips, and always maintained permanent houses on land. They developed a subsistence strategy well suited to the area. Nomadic food foraging during the dry season, November to April, allowed them to make use of resources from throughout the Adang Archipelago without overexploiting any one resource or location. Foraging periods ranged from a couple of days to several months, depending on the distance traveled, weather, and harvest conditions. A longer overnight

IV. Traditional Way of Life

The establishment of Tarutao National Park in 1974 accelerated a process of modernization that is introducing the Urak Lawoi' to the contemporary world, transforming nearly every aspect of their lives. The most important factor in this change is their switch from being semi-nomadic to being sedentary, particularly since it has taken place without relocation. Where they once fished during the monsoon season and foraged widely around the archipelago during the dry season, gathering what they needed to subsist, they now remain mostly on Lipe, fishing commercially and working in tourism in the dry season. They have largely abandoned traditional foraging practices and scattered settlements.

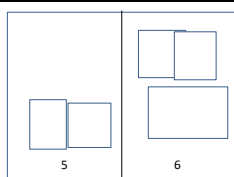
Many Urak Lawoi' now call themselves not only "people of the sea" but also "people of the island" (*chaao ko* or *kon ko*). With the exception of a few former village sites that have been turned

"Let's go bagad."

Photo 5: Urak Lawoi' man picking coconuts (Courtesy Brendan Carroll)

into park stations, their scattered settlements are deserted and overgrown with vegetation, recognizable only by the big fruit trees, especially coconut,²⁸ that were planted nearby.

ภาพแสดงภาพและข้อความในหนังสือ The Urak Lawoi
of the Adang Archipelago Tarutao
โดย สุพิน วงศ์บุษราคม

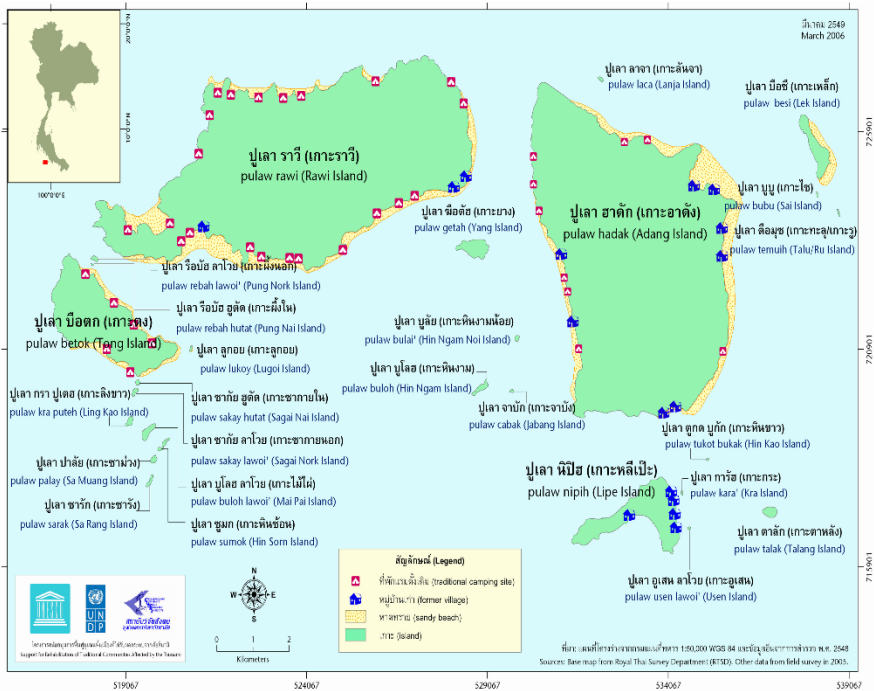
วิถีชีวิตกึ่งเร่ร่อน (semi-nomadic) จึงไม่ใช่การโยกย้ายไปตาม
ยถากรรม แต่คือการที่ชาวเลอุรักลาโว้ยมีบ้านเป็นหลักแหล่ง (permanent
houses) และมีการออกทะเลเพื่อทำมาหากิน (foraging trips) แต่ในทะเล
อันดามัน เมื่อมีลมมรสุมซึ่งนำคลื่นลมแรงมาด้านใดด้านหนึ่ง ชาวเลอุรักลาโว้ย
ก็ปรับตัวโดยการโยกย้ายไปหลบลมในอีกด้านหนึ่งของเกาะแทน ซึ่งแท้จริง
แล้วนับว่าเป็นวิถีชีวิตที่มีการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติเป็นอย่างดี ส่วน
ระยะเวลาของบาชัด มีตั้งแต่ 2-3 วันไปจนถึงเวลาหลายเดือน ขึ้นอยู่กับ
ระยะทางใกล้ไกลจากที่อยู่อาศัย ลมฟ้าอากาศ และวัตถุประสงค์ของการ
เดินทางและการทำประมงหรือการเก็บหาทรัพยากร (Wongbusarakum 2007)

A. Formerly semi-nomadic

Although they are often referred to as sea nomads, the Urak Lawoi' were nomadic only on their foraging trips, and always maintained permanent houses on land. They developed a subsistence strategy well suited to the area. Nomadic food foraging during the dry season, November to April, allowed them to make use of resources from throughout the Adang Archipelago without overexploiting any one resource or location. Foraging periods ranged from a couple of days to several months, depending on the distance traveled, weather, and harvest conditions. A longer overnight

foraging trip is called *bagad* in the Urak Lawoi' language. It was common for an entire family to go *bagad* together. They would choose a beach protected from strong winds, near fresh water, and build a simple hut shelter with an elevated bamboo platform to cook and prepare food. Often they slept on mats on the beach. They returned home with the rainy monsoon season, when fish and sea products are abundant near shore.

ภาพข้อความในหนังสือ ในส่วนที่เกี่ยวกับบาชัด

ภาพแผนที่หมู่เกาะอาดัง-ราวี แสดงให้เห็นหมู่บ้านเก่าและหมู่บ้านปัจจุบัน และแหล่งบาชัด

แผนที่ด้านบนแสดงให้เห็นหมู่บ้านเก่าและหมู่บ้านปัจจุบันในหมู่เกาะอาดัง-ราวี รวมทั้งแหล่งบาชัดที่กระจายอยู่โดยรอบเพื่ดั่งเพิงพักชั่วคราวเพื่อหลบคลื่นลม และเก็บหาทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ โดยแต่เดิมมีแหล่งบาชัดจำนวนถึง 9 แห่งบนเกาะอาดัง 22 แห่งบนเกาะราวี และ 6 แห่งบนเกาะตงในปัจจุบันนี้ ชาวเลอุรักลาไวถูกจำกัดพื้นที่ตั้งหมู่บ้าน รวมทั้งพื้นที่แหล่งบาชัด ไม่เฉพาะที่หมู่เกาะอาดัง-ราวีเท่านั้น แต่ในพื้นที่อื่นๆ ด้วย

Photo 17: Temporary shelter site at Patay Panyak on Lipe in 1997

ภาพบาซัดที่ถ่ายในปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) โดยสุพิน วงศ์บุษราคม

ภาพด้านบนเป็นภาพบาซัดที่ถ่ายในปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) ที่ ปาตัย ปาญัก (แปลเป็นภาษาไทยว่าหาดยาว) จากการเก็บข้อมูลภาคสนามของสุพิน ซึ่งภาพเหล่านี้ไม่ค่อยมีให้เห็นแล้วในปัจจุบัน แหล่งบาซัดที่เคยมีอยู่ทั่วชายฝั่งและเกาะในทะเลอันดามันลดจำนวนลงอย่างมาก เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่กลายเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน หรือเป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่ดูแลโดยหน่วยงานรัฐ ชาวเลอุรักลาไวย์จึงไม่สามารถจะเข้าไปตั้งเพิงพักได้อีกต่อไป

วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตของเมธิรา ไกรนที เรื่อง “พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานชุมชนอูร์กลาไว้อยู่ในพื้นที่ภูเก็ตจากมุมมองนิเวศวัฒนธรรม” 2552) กล่าวถึงบาสัต¹ไว้หลายตอน โดยมีข้อมูลในสมัยก่อนเมื่อชาวเลอูร์กลาไว้อยู่เคยมีหมู่บ้านอยู่ที่เกาะร้าง (ปัจจุบันคือแหลมกลางบนเกาะสิเหร่) จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเมื่อได้สร้างที่อยู่อาศัยอย่างถาวรที่เกาะร้างแล้ว ก็ยังออกไปบาสัตหาหอยตลกเบ็ด วางลอบในหลายพื้นที่ เช่น ที่เกาะยาวน้อย แหลมหาดบนเกาะยาวใหญ่ เกาะลวะ เกาะไม้ท่อน ซึ่งแต่ละที่มีทรัพยากรที่เหมาะสมกับการทำประมงที่แตกต่างกัน

งานของเมธิราแสดงให้เห็นลักษณะของบาสัตที่หลากหลาย โดยกล่าวว่าชาวอูร์กลาไว้อยู่ในชุมชนเกาะร้างในสมัยก่อนเดินทางระยะไกลๆ ไปบาสัต เช่น ไปถึงบริเวณประเทศมาเลเซีย หรือไปถึงเกาะต่างๆ ในจังหวัดพังงา หรือระนอง หรือไปถึงเมียนมาเพื่อหาเปลือกหอยมุกโข่งและหอยอื่นๆ ที่มีค่า การเดินทางระยะไกลๆ นี้มีแต่เฉพาะผู้ชายชาวเลล้วน และไปครั้งละหลายๆ คน มีผู้ให้ข้อมูลว่าการเดินทางครั้งหนึ่งมีผู้ร่วมเดินทาง 12 คน ใช้เวลาเดินทางประมาณ 25 วัน รวมระยะเวลาไปกลับ ประมาณ 2 เดือน เมื่อได้หอยมาเต็มลำเรือแล้วจึงกลับมายังเกาะร้างเพื่อค้าขายแลกเปลี่ยนข้าวสารและ

¹ ในวิทยานิพนธ์สะกดคำนี้ว่า “บักัด” แต่การที่ในระยะหลังหันมาเปลี่ยนเป็น “บาสัต” เนื่องจากเป็นการทำให้ตัวพยัญชนะ “ซ” แทนเสียงที่ใกล้เคียงเสียงในภาษาอูร์กลาไว้มากที่สุด เพราะเสียงนี้ไม่มีในภาษาไทย

ของจำเป็นอื่นๆ นอกจากนั้น ยังมีบาซัดทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่ไปกันทั้งครอบครัว ทั้งหญิงและชาย เด็กและผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่แล้วเป็นการไปทำมาหากินในช่วงฤดูแล้ง และยังมีการไปดำปลิงแถวหาดป่าตอง ใช้เวลา 2-3 วัน และพักค้างคืนบนชายหาดโดยไม่ต้องตั้งเพิงพัก หรือถ้าไปวางลอบบริเวณเกาะไม้อ่อนก็ใช้เวลาเพียง 2 วัน โดยค้างแรมเพียงคืนเดียว เมธียังวิเคราะห์ว่า เหตุผลหนึ่งที่ทำให้อาชีพประมงและการทำบาซัดในหมู่ชาวเลอูรักลาโว้ยลดลง เพราะพื้นที่ทำมาหากินได้รับการประกาศเป็นพื้นที่หวงห้ามเพิ่มมากขึ้น (เมธียา กรนที 2552)

ข้อมูลจากการศึกษาสองชิ้นข้างต้น และจากการรวบรวมของนักวิจัยจากสถาบันวิจัยสังคมฯ พบว่า “บาซัด” ไม่ได้มีความหมายหรือรูปแบบตายตัวรูปแบบเดียว บาซัดมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่การไปตั้งเพิงพักที่ยกกันไปทั้งครอบครัวจนถึงการไปเฉพาะกลุ่มผู้ชาย มีทั้งการไปในช่วงสั้นๆ ไม่กี่วัน จนถึง การไปหลายสัปดาห์หรือหลายเดือน ซึ่งอย่างหลังนั้นมักจะเป็นการไปเพื่อเก็บหาทรัพยากรมาค้าขายแลกเปลี่ยน เพราะฉะนั้นแล้วจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจก่อนว่าบาซัดนั้นหลากหลายอย่างไร และเมื่อเอ่ยถึงบาซัด จะได้เห็นภาพที่หลากหลายเหล่านี้

ปัจจัยรอบด้านที่มีผลกระทบต่อป่า

ในปัจจุบัน พื้นที่ป่าลดลงเหลือเพียงไม่กี่แห่ง เนื่องจากพื้นที่ชายฝั่งทะเลโดยเฉพาะบริเวณริมหาดและตามเกาะมีมูลค่าสูงขึ้น การพัฒนาการท่องเที่ยวและการคมนาคมขนส่งทางทะเลที่สะดวกสบายขึ้น ทำให้มีการจับจองครอบครองพื้นที่เหล่านี้โดยเอกชน ในขณะเดียวกัน นโยบายอนุรักษ์พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติของรัฐก็ทำให้มีการประกาศหลายพื้นที่เป็นพื้นที่คุ้มครองหรือหวงห้าม ชาวอูรักลาโว้ยจึงไม่สามารถจะเข้าถึงหรือใช้ประโยชน์พื้นที่เหล่านั้นอีก ทั้งๆ ที่บางแห่งเคยเป็นแหล่งป่าที่ใช้ประโยชน์ประจำแม้จะไม่ต่อเนื่องก็ตาม นอกจากนี้ ระบบคิดที่ไม่จับจองหรือถือกรรมสิทธิ์ ไม่ครอบครองผูกขาดความเป็นเจ้าของ ประกอบกับการไม่รู้ภาษาไทย ไม่รู้ถึงกฎหมายของบรรพบุรุษชาวอูรักลาโว้ย ทำให้ไม่มีการเรียกร้องสิทธิหรือการออกเอกสารสิทธิในพื้นที่เหล่านี้ (นฤมล อรุโณทัย 2558)

การทำป่าในสมัยก่อนและป่าในปัจจุบันมีความแตกต่างกัน เพราะในปัจจุบัน มีสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อวิถีป่าหลายประการ กล่าวคือพื้นที่ป่าลดลงอย่างมาก ชาวอูรักลาโว้ยไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ที่เคยเป็นแหล่งป่าดั้งเดิม นอกจากนั้น พื้นที่ป่าและพื้นที่สาธารณะที่จะตัดไม้หรือไม่เผาทำเพิงพักก็ลดลงเช่นกัน จึงไม่สามารถจะหาวัสดุธรรมชาติมาทำเพิงพักได้ง่ายเหมือนในสมัยก่อน

ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งเรื่องลักษณะของเพิงพักและระยะเวลาการพักอาศัย ในปัจจุบันเมื่อพื้นที่สามารถจะทำबाटได้มีจำนวนลดลง ชาวเลอุรักลาไวย์จึงมีแนวโน้มที่จะมีการใช้บางพื้นที่ยาวนานขึ้น ข้อจำกัดเรื่องวัสดุธรรมชาติในการสร้างเพิงพักก็ทำให้มีการใช้วัสดุที่ถาวรมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นไม้กระดาน สังกะสี ฯลฯ ซึ่งส่วนหนึ่งก็นำมาจากวัสดุที่พบลอยน้ำมาหรือซัดขึ้นมาบนหาด นอกจากนั้น การใช้เครื่องมือประมงที่มีหลายชนิดมากขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ลอบ อวนชนิดต่างๆ ทำให้ต้องมีพื้นที่เพื่อการเก็บรักษาและซ่อมแซมเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ เหล่านี้มากขึ้นด้วย

ต้นทุนการทำประมงที่สูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรือหัวโทง น้ำมันเรือ เครื่องมือประมง ฯลฯ ประกอบกับสถานการณ์ระบาดของโควิด 19 ล้วนมีส่วนทำให้ชาวอุรักลาไวย์ต้องดิ้นรนมากขึ้น และต้องปรับตัวเพื่อที่จะอยู่รอดในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งต่างจากเดิมที่เคยพึ่งพาตัวเองได้ โดยมีเรือที่สร้างเองจากไม้ในป่า ซึ่งชาวอุรักลาไวย์ได้เปรียบเทียบกับเรือเป็นสิ่งสำคัญมากในชีวิตชาวทะเล “การไม่มีเรือเปรียบเสมือนขาดมือขาดเท้า” (Not having a boat is like not having hands and feet) (Wongbusarakum 2007)

การจะเดินทางไปทำมาหากิน ไปแหล่งबाटักก็ต้องมีเรือ และเรือสมัยก่อนจะเป็นเรือเล็กๆ ที่ใช้แรงคนในการแจวสำหรับเดินทางไปเกาะต่างๆ นอกจากนี้ ชาวเลอุรักลาไวยังเคยมีเครื่องมือประมงที่ทำจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ฝอยไม้ไผ่ ฯลฯ รวมทั้งปลูกข้าวไร่เองในบางพื้นที่ เพื่อที่จะมีอาหารเพียงพอสำหรับบริโภค ดังนั้น การพิจารณาเรื่องबाटักควรจะต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เป็นแรงกดดันให้สถานการณ์ของबाटักเปลี่ยนแปลงไปด้วย เพื่อที่จะแก้ปัญหาและหาทางออกได้อย่างเป็นระบบ

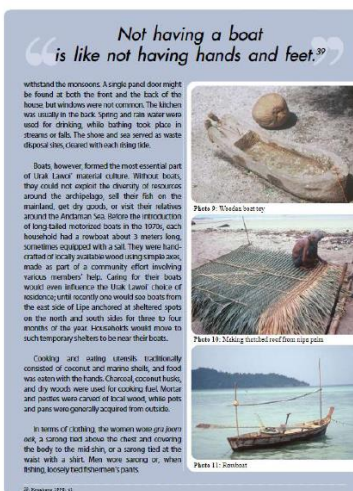

Photo 10: Ma

Photo 25: Bamboo trap

Photo 9: The boat house

Photo 18: Netting (anchored) and then caught fish

Photo 11: Rowboat

Photo 11: Rowboat

ภาพจากหนังสือของสุพิน ที่แสดงให้เห็นวิถีดั้งเดิมของชาวอุรักลาไวย ที่พึ่งพาตนเองได้ในพื้นที่ชายฝั่งทะเล

ในหมู่เกาะอาดัง-ราวี ไม่เพียงแต่พื้นที่ป่าชายหาดของชาวเลอุรักลาไวย์ที่ลดลงหรือถูกห้ามไม่ให้ตั้งเพิงพักอีก แต่พื้นที่ชุมชนล้นหลามหรือถูกผลักออกไปจากชายหาดด้วย ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายในเท่านั้น แต่ปัจจัยภายนอกมีผลอย่างมากที่กระทบต่อชุมชนและวิถีการอยู่อาศัยและทำมาหากิน

การใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายหาดในเกาะอื่นๆ

นอกจากเกาะที่กล่าวมาแล้ว ยังมีการใช้ประโยชน์ป่าชายหาดในเกาะอื่นๆ ในทะเลอันดามัน เช่น งานวิจัยในพื้นที่เกาะลันตาของสถาบันวิจัยสังคมฯ (อยู่ในระหว่างการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล) ซึ่งมีข้อมูลชี้ว่ามีการใช้ประโยชน์พื้นที่เกาะอื่นๆ ในรูปของป่าชายหาด และชาวเลอุรักลาไวย์มีเส้นทางเดินเรือไปยังแหล่งทำมาหากินต่างๆ โดยบางแหล่งเป็นจุดชายหาดดั้งเดิมที่แปรเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่เอกชนครอบครองหรือเป็นพื้นที่อนุรักษ์โดยหน่วยงานรัฐ ดังนั้น ข้อเสนอแนะที่จะกล่าวถึงต่อไปจะเน้นเรื่องการพิจารณาประเด็นป่าชายหาดของชาวเลอุรักลาไวย์ทั่วทั้งทะเลอันดามัน ซึ่งการเก็บข้อมูลอาจใช้เวลา แต่จะเป็นการทำความเข้าใจการใช้ประโยชน์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งจะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความเข้าใจผิดเรื่องป่าชายหาดหรือเพิงพักชั่วคราวในที่อื่นๆ ด้วย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเรื่องบาฆัด

1 การแก้ปัญหาระยะสั้นโดยสร้างให้เกิดข้อตกลงร่วมกัน ปัญหาเรื่องบาฆัดที่เกิดขึ้นที่เกาะพีพี และมีการติดประกาศให้เรือถอนเพิงพักนั้น ควรจะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยการอะลุ่มอล่วยและสร้างข้อตกลงระยะสั้น โดยพูดคุยเจรจากันถึงเงื่อนไขต่างๆ โดยไม่ปล่อยให้มีการไล่เรือด้วยความรุนแรง หรือมีการเผาไล่ เช่น กรณีที่เกิดที่เกาะไผ่ จังหวัดกระบี่ เพราะนอกจากจะเป็นการสร้างให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่แล้ว ยังเป็นการทำลายเครื่องมือทำมาหากินของชาวบ้านที่ทำอาชีพประมงซึ่งเผชิญความยากลำบากและความเสี่ยงในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว

2 การเก็บข้อมูลวิถีบาฆัดเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจวิถีบาฆัด ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนและเป็นระบบ ดังที่กล่าวแล้วว่าบาฆัดมีความหลากหลาย อีกทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงจากแรงกดดันต่างๆ ดังที่กล่าวแล้ว จึงควรจะมีการเก็บข้อมูลที่คำนึงถึงรูปแบบและพื้นที่บาฆัดในอดีตที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรชายฝั่งทะเลและเกาะ รวมทั้งย้อนไปทบทวนข้อมูลที่หน่วยงานรัฐมีอยู่เกี่ยวกับบาฆัด โดยคำนึงถึงอดีตและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และมีโจทย์ว่าจะทำอะไรให้ชาวเลรู้สึกลาไวย์มีสิทธิที่จะดำรงวิถีวัฒนธรรมแบบเปลี่ยนพื้นที่อาศัยและทำกินได้ตามความจำเป็นเหมือนในอดีต และให้คงสิทธิตั้งเพิงพักชั่วคราวโดยมีเงื่อนไขที่เหมาะสมภายใต้หลักการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและการดำรงภูมิปัญญาของชาวเล ความไม่เข้าใจวิถีการโยกย้าย

และการตั้งเพิงพักนี้ มีรากฐานคล้ายกับความเข้าใจผิดเรื่องไร่เลื่อนลอย/ไร่หมุนเวียนของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง บาซัดและไร่หมุนเวียนมาจากแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน คือการไม่เป็นเจ้าของยึดติดกับที่ดิน แต่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างสลับสับเปลี่ยนและหมุนเวียน

3 การมองปัญหาโดยเชื่อมโยงกับการใช้พื้นที่เกาะ/ชายหาดอื่นๆ
นอกจากการเก็บข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจเรื่องบาซัดแล้ว ควรจะเก็บข้อมูลการใช้พื้นที่เกาะและชายหาดโดยวิถีวัฒนธรรมชาวเลกลุ่มอื่นๆ ด้วย เช่น ประเพณีการนอนหาดเพื่อแก้บนของชาวอุรักลาโว้ยและชาวมอแกน หรือประเพณีการนอนหาดของชาวมอแกน ซึ่งใช้พื้นที่หาดไม้ขาว จังหวัดภูเก็ต เป็นพื้นที่พิธีกรรมและประเพณี ชาวเลควรจะมีสิทธิในการใช้พื้นที่ตามวิถีวัฒนธรรม แต่ก็ควรจะมีข้อตกลงกับผู้ที่เกี่ยวข้องในแง่เงื่อนไขการใช้พื้นที่ระยะเวลา ลักษณะการใช้ และผู้ที่มีส่วนร่วมในการใช้ด้วย

4 การเชื่อมโยงกับประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ทางทะเล หากจะขยายประเด็นนี้ออกมาอีก เรื่องบาซัดจะชี้ให้เห็นถึงการให้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งทะเล ซึ่งเคยมีการประชุมเรื่องมติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล 2 มิถุนายน 2553 กับแนวทางการผ่อนปรนเครื่องมือ/การทำประมง-การเก็บหาตามบริบทของพื้นที่และบนพื้นฐานของวิถีวัฒนธรรมชาวเล แม้ว่าประเด็นนี้อาจจะไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงในขณะนี้ แต่ก็ยังไม่ได้มีข้อสรุปที่ชัดเจนเรื่องการผ่อนปรนดังกล่าว ซึ่งอาจจะกลายเป็นปัญหาด้านสิทธิในการใช้ประโยชน์พื้นที่ขึ้นมาอีก

5 การสนับสนุนด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังที่กล่าวแล้วว่าเรื่อง
บาปผิดเชื่อมโยงกับปัจจัยที่เป็นแรงกดดันภายนอกหลายประการ หากจะมีการ
พิจารณาต่อไปถึงการประมงของชาวเลอุรักลาไว้อยู่กับการสนับสนุนตลาด
ที่เป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ปัญหาโควิดทำให้เกิดข้อจำกัดต่างๆ
ก็จะเป็นการแก้ปัญหาในระดับที่กว้างขึ้น นอกจากนั้นยังมีเรื่องการสนับสนุน
สิทธิทางวัฒนธรรม การรื้อฟื้นมรดกวัฒนธรรมเรื่องเรือและภูมิปัญญา
ทางทะเลที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและการความยั่งยืนของการใช้ทรัพยากร
ซึ่งควรจะเป็นประเด็นพิจารณาในลำดับถัดไป

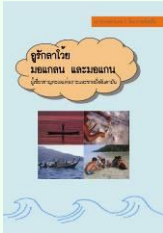
เอกสารอ้างอิง

นฤมล อรุโณทัย และคณะ. 2558. ร้อยเรื่องชาวเล มอแกน มอแกน และ
อุรักลาไว ผู้กล้าแห่งทะเลอันดามัน. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร (องค์การมหาชน).

เมธิรา ไกรนที. 2552. พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานชุมชนอุรักลาไวใน
พื้นที่ภูเกิดจากมุมมองนิเวศวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญา
มหาบัณฑิต หลักสูตรสหสาขาพัฒนามนุษย์และสังคม บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Supin Wongbusarakum. 2007. The Urak Lawoi of the Adang
Archipelago Tarutao, Thailand. Bangkok: UNESCO.

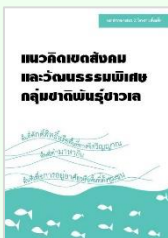
เอกสารที่พิมพ์ในโครงการย่อยตั้ง

เอกสารย่อยตั้ง หมายเลข 1 --- อูรักลาโว้ย มอแกน และมอแกน จะนำผู้อ่านไปรู้จักกับชาวเลในประเทศไทย 3 กลุ่ม ได้แก่ มอแกน มอแกน และอูรักลาโว้ย ซึ่งแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างและหลากหลาย ในวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี แต่ก็มีจุดร่วมคือความรู้และความใกล้ชิดกับทะเล ซึ่งทำให้ชาวเลอยู่ร่วมกับธรรมชาติชายฝั่งทะเลมาได้นับร้อยปี

เอกสารย่อยตั้ง หมายเลข 2 --- แนวทางแก้ไขปัญหาความมั่นคงของ มนุษย์และชุมชน - พื้นที่นำร่องของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ได้ประมวล ภาพรวมสถานการณ์ “ความไม่มั่นคง” ของชุมชนชาวเลในมิติต่างๆ อาทิ การเป็นบุคคลไร้รัฐ ความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัย การขาดความมั่นใจและ ภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เป็นต้น และมีข้อเสนอการใช้ แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์และของชุมชนมาเป็นฐานในการแก้ปัญหา ของบุคคลและชุมชนชาวเล อาทิ แนวคิดเรื่องบัตรรับรองสิทธิขั้นพื้นฐาน กองทุนเสริมสร้างความมั่นคง และแนวคิดการจัดตั้งเขตสังคัมและ วัฒนธรรมพิเศษ

เอกสารย่อยตั้ง หมายเลข 3 --- แนวคิดเขตสังคัมและวัฒนธรรม พิเศษกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ให้ภาพกว้างๆ เกี่ยวกับแนวคิดเขตสังคัม และวัฒนธรรมพิเศษของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ความเข้าใจต่อปัญหา วิถีคิด และวิถีปฏิบัติของสังคัมชาวเล ตัวอย่างการคุ้มครองและส่งเสริม สิทธิของชนพื้นเมือง แนวทางการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมเขตสังคัมและ วัฒนธรรมพิเศษ ข้อควรระวังเกี่ยวกับการกำหนดเขตสังคัมวัฒนธรรม พิเศษ และพื้นที่นำร่อง

เอกสารตัวอย่าง หมายเลข 4 --- วัฒนธรรมกับการพัฒนา: ข้อเสนอแนะจากกรณีชาวเล กระแสการพัฒนา มักจะเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มคนที่เข้าถึงโอกาสและทรัพยากรได้มากกว่าแล้วทิ้งให้คนบางกลุ่มอย่างเช่น ชาวเล สถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ชี้ชวนให้ตั้งคำถามว่าเราจะเลือกสรรการพัฒนา รูปแบบใดที่จะเอื้อให้อยู่ร่วมกันได้กับวิถีวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชาวเล

เอกสารตัวอย่าง หมายเลข 5 --- ไร่หมุนเวียน และ ความ(ไม่)ยั่งยืน (Shifting Cultivation and (un)sustainability) ไร่หมุนเวียนคืออะไร ส่วนใหญ่จะมีการพูดถึงไร่หมุนเวียนในความหมายเชิงลบ ว่าเป็นการเกษตรแบบถางโค่นและเผาป่า จริงๆ แล้วไร่หมุนเวียนเป็นการเกษตรที่เป็นวิถีดั้งเดิมของชนเผ่าพื้นเมืองหลายพื้นที่ที่ปรับตัวอยู่กับระบบนิเวศป่าและรักษาความหลากหลายของวิธีการผลิต แต่เราจะทำให้เห็นคุณค่าของความรู้และวิธีการผลิตแบบนี้ได้อย่างไร

โครงการต่อยอด

ขยายเมล็ดพันธุ์ความรู้เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์
และชายขอบสู่สาธารณชน

โครงการต่อยอด เป็นโครงการเล็กๆ ที่มุ่งจะรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มชายขอบ และทำเป็นเอกสารเล่มเล็กๆ อ่านง่าย พกง่าย เพื่อให้คนทั่วไปได้อ่านได้รับทราบสถานการณ์ เรียนรู้ถึงความหลากหลายในสังคมไทย และเข้าใจว่าความเห็นอกเห็นใจอย่างเดียวอาจจะไม่พอที่จะส่งเสริมให้ความหลากหลายนั้นดำรงต่อไปหรือจะแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อนและมี “ผู้เล่น” ที่หลากหลายได้

เอกสารเหล่านี้ผลิตเป็น "หนังสือทำมือ" เพราะว่าจัดพิมพ์ไม่มากนัก จำนวน 20 เล่ม ถึง 300 เล่ม ส่วนใหญ่ใช้ถ่ายเอกสารและเย็บรวด เพื่อความประหยัด หลักการของเอกสารนี้คือกระจายข้อมูลความรู้ไปที่ละนิดๆ เปรียบเสมือนเมล็ดต่อยอดที่ระเบิดเปลือกออกและกระจายเมล็ดเล็กๆ ออกไป กลายเป็นต้นเล็กๆ ซึ่งก็จะเติบโตขยายเมล็ดต่อไปอีก

โครงการต่อยอด -ขยายเมล็ดพันธุ์ความรู้เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์และชายขอบสู่สาธารณชน

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทรศัพท์ 0-2218-7366-67, 0-2218-7376

โทรสาร 0-2255-2353